

|                                                                                                      |  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ<br>ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ<br>ДС/СС 05/4-02 бр. 1544/1-ХІ/1<br>14.11.2013. године |  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ  
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VIII редовној седници, 14.11.2013. године – на основу чл. 231. став 1. алинеја 15. и 16. и члана 278. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ФУКООВА ХЕРМЕНЕУТИКА СУБЈЕКТА, докторанда мр Наде Благојевић.

За ментора је одређен проф. др Миланко Говедарица.

|                                                                                                                                                       |                                                   |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| <u>Доставити:</u><br>1x Универзитету у Београду<br>1x Стручном сараднику за<br>докторске дисертације<br>1x Шефу Одсека за правне послове<br>1x Архиви | ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА<br><br>Проф. др Милош Арсенијевић |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|

|                            |                                                                                                                                         |
|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Факултет <u>Филозофски</u> | УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ<br><br>Веће научних области друштвено-хуманистичких наука<br>(Назив већа научних области коме се захтев упућује) |
| 04/1-2 бр. 6/2414          |                                                                                                                                         |
| (број захтева)             |                                                                                                                                         |
| 19.11.2013.                |                                                                                                                                         |
| (датум)                    |                                                                                                                                         |

**ЗАХТЕВ**  
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Фукоова херменеутика субјекта

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ филозофија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Нада (Милош) Благојевић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање:

Филозофски

Година дипломирања:

Назив магистарске

1980.

тезе кандидата:

Допринос Ханса Георга Гадамера савременој

Назив факултета на коме је политичкој мисли

магистарска теза одбрањена:

Година одбране магистарске тезе: 2009.

Фак.политичких наука

Обавештавамо вас да је

Наставно-научно веће

на седници одржаној 14.11.2013.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

|  |                                                   |
|--|---------------------------------------------------|
|  | ДЕКАН ФАКУЛТЕТА<br><br>Проф. др Милош Арсенијевић |
|--|---------------------------------------------------|

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертациј

Додатак уз образац 1.

### ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Мр Наду Благојевић

Име и презиме ментора: Др Миланко Говедарица

Звање: Ванредни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Филозофија психоанализе, Београд, 2013.
2. Филозофска анализа ирационалности, Панчево, 2006.
3. „Realism and anti-realism in the philosophy of psychiatry“, Theoria, Београд, 2/2012.
4. „Еротска слобода у филозофији Жоржа Батаја“, Theoria, Београд, 2/2009.
5. „Ничеов модел интерпретације филозофске традиције“, Theoria, Београд, 3/2008.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да

има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

**ДЕКАН ФАКУЛТЕТА**

Датум \_\_\_\_\_

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

## SKICA DOKTORSKOG RADA

## FUKOOVA HERMENEUTIKA SUBJEKTA

Imajući u vidu značaj i uticaj francuskog filozofa Mišela Fukoa na savremenoj filozofskoj sceni, u ovom radu ćemo ispitivati mogućnosti i granice njegove misli, i postaviti sledeće ciljeve: kritički ćemo ispitivati Fukoovu tezu o poreklu subjekta iz praksi sopstva (vlastitosti), zatim njegov pokušaj da u helenističkim praksama nađe potvrdu za sopstveno razumevanje subjektivnosti i za reaktiviranje ideje filozofije kao terapije. Ovo će nas usmeriti na pomeranje težišta rada ka Fukoovoj poznoj fazi, označenoj njegovim delima „Hermeneutika subjekta“<sup>1</sup> u kojoj je sakupljen materijal njegovih predavanja na „Kolež de Fransı“ 1981-1982. Tu će biti i značajna njegova dela „Briga za sebe“ iz 1984. i „Upotreba uživanja“ iz 1984. Jedan od aspekata našeg istraživanja u okviru teme rada biće osvetljavanje složenog i kontroverznog Fukoovog odnosa prema psihoanalizi i Frojdu. Kod oba autora nalazimo prisustvo istog problemskog jezgra, a kod Fukoa i jako implicitno prisustvo Frojda u njegovim komentarima o psihoanalizi. Namera ovoga rada biće da istakne i preispita osnovne Fukoove teze na koje se oslanja Fukoovo razumevanje subjektivnosti, da objasni njegovo izbegavanje da se direktno konfrontira sa načinima na koji su se vodile rasprave o subjektu u savremenoj filozofiji – kao što su pokušaji uspostavljanja nauke o subjektu, rasprave o valjanosti introspekcije, očiglednosti doživljenog ili samoprisutnosti svesti kroz refleksiju. Podvrgnućemo ispitivanju Fukoovu tezu da su pomenuti aspekti inherentni funkcionisanju „diskursa o istini“, odnosno oblicima „diskursa o moći“ u našim društvima. Stavićemo u pitanje i možda najkontroverzniji aspekt Fukoove misli izražen u njegovim poznim radovima a to je pitanje metode, ovoga puta „hermeneutike“, naime njen odnos prema, već ranije, u njegovim tekstovima, razvijene arheološke i genealoške metode.

## CILJ ISTRAŽIVANJA:

Namera i rezultat našeg istraživanja usmeravaće se ka jedinstvenosti i koherentnosti Fukoovih teza o subjektivnosti i moći, o diskursu kao nosiocu moći, odnosno mestu diskurzivnosti u istoriji filozofije, o diskursu kao nosiocu funkcija filozofije u kulturama Zapada. Podvrgnućemo analizi osnovnu tezu hermeneutike subjekta koja ukazuje na mehanizme moći

---

<sup>1</sup> „L Hermeneutique du sujet“, Seul/Gallimard, mart 2001. Knjiga je prevedena na srpski kao „Hermeneutika subjekta“ zbog čega se gubi specifičnost francuskog izraza u odnosu na latinski izraz „subjekat“. Francuska reč „assujettissement“ označava potčinjavanje, postajanje subjektom, subjekciju. Uporediti isto tako Judith Butler „The Psychic Life of Power: Theories in Subjection“, Stanford University Press

koji utiču na proizvodnju diskursa o sopstvu. Tu se ne radi o putu lepe duše koja umetnički ili filozofski neguje sebe, već o borbi za sebe, za priznanje sebe, o borbi za artikulaciju sopstvenosti kao primarnog, egzistencijalnog i filozofskog čina.

#### METODE ISTRAŽIVANJA:

Tekstualna i pojmovna analiza, hermeneutička metoda, dekonstrukcija.

#### OSNOVNE HIPOTEZE:

1. Naša je pretpostavka da Fukoova teza o poreklu subjekta iz praksi vlastitosti, koja vodi Fukoa do druge teze o samofinalizujućoj aktivnosti subjekta, pravi rez, diskontinuitet, u odnosu na moderne teorije o subjektu i subjektivnosti.
2. Za helenistički aspekt istraživanja teme odnosa sopstva i subjekta značajna su dva pojma čija filozofska aktuelnost opstaje do danas:
  - a) Pojam „ad se convertere“ – obraćanje sebi, preokretanje i
  - b) Pojam „parrhesia-e“ – slobodnog govora.

Fukoovo ispitivanje tehnika vlastitosti u antičkoj filozofiji u pravcu hermeneutike vlastitosti odvija se kroz oblike „samorazumevanja“ koje nije puko neposredno razumevanje sebe i drugoga već je posredovano diskursom o sebi, diskursom vlastitosti, diskursom sopstva. Kritičko preispitivanje Fukoove teze o nastanku subjekta „odozdo“ daće osnovu sa koje se može porediti Fukoov rad sa radom drugih savremenih filozofa.

3. Postavićemo pitanje o smisli i validnosti Fukoovog razdvajanja diskurzivnog plana iskaza u odnosu na pojmovni, o tome kako iskazna funkcija postaje nosiocem moći. „Diskurs“ kao mesto iskazivanja istine i mesto pojave volje za moć je najosporavaniji ali isto tako euforično najprihvatljiviji aspekt Fukoovih istraživanja. Predstave moći sa kojima Fuko operiše u svojim tekstovima, političke ili filozofske ili terapijske, često dolaze u koliziju. Subjekt koji se pokazuje i u funkciji pokornosti, i u funkciji otpora, i kao izraz sopstvene slobode, teško može biti jedinstveni epistemološki ili čak i empirijski subjekat. Subjekti znanja, ponašanja i želje ostaju razdvojeni svojim različitim poreklom.
4. Tema odnosa Fukoa i psihoanalize biće u ovom radu naglašena budući da je u modernoj literaturi često negativno interpretirana, a nedovoljno istražena. Insistiraćemo na tezi o značaju odnosa Fukoa prema Frojdu. I ako se taj odnos čini ambivalentnim, biće interpretiran kao Fukoov otpor prema načinu na koji je moderna psihoanaliza sledila neke Frojdove ideje. Tome će pridoneti i nedovoljno definisan odnos istraživačkih i terapijskih metoda i tehnika, epistemološkog i analitičko-terapijskog aspekta u Frojdovoj teoriji. Naša teza je da Fukoov model kritike psihoanalize, kroz kritiku

„represivne hipoteze“ nije antipsihoanalitički niti antipsihijatrijski (u smislu poznatog pokreta) već postavlja zahtev psihijatriji i psihoanalizi da postanu svesne dispozitiva moći koji nose njihovi koncepti i prakse. Insistirajući da treba biti pravedan prema Frojdu, razvijajući specifično „arheološko istraživanje“ psihoanalize, Fuko zapravo gradi jednu genealogiju psihoanalize i na neki način pravi kopču između Frojda i Ničea koju sam Frojd nije osvetlio.

5. S obzirom da se Fuko ne bavi modernim filozofskim recepcijama Frojda već nas, a što smatramo značajnim, vraća na hiljadugodišnju tradiciju filozofije kao terapije, preispitaćemo njegov napor da pokaže da filozofski diskurs u terapiji može da se suoči sa modalitetima modernih terapijskih praksi. Nećemo dovoditi u pitanje originalnost i paradigmaticnost helenističkih praksi, i ako su istorijski skrajnute, ali ćemo postaviti tezu da neki ključni pojmovi rimskih filozofa, posebno parrhesia, to jest parezijastički efekat istine, koji je karakterističan za filozofski diskurs, teško može, bez posebne pripreme sagovornika, biti osnova opšteg pristupa u terapijskom odnosu. Parezijastički efekat istine na biće sagovornika izrazito se razlikuje u odnosu na ono što se smatra tešiteljsko-savetodavnim i isceliteljskim u terapiji.

## SADRŽAJ RADA:

### 1. TRANSFORMACIJE SOPSTVA U SUBJEKAT

Koncepte sopstva Fuko istražuje delom posredno, kroz analizu helenističkih, filozofskih i terapijskih praksi<sup>2</sup> a delom kroz istraživanja velikih društvenih fenomena poput ludila, praksi nadziranja i kažnjavanja kao i praksi duhovnosti. Prema Fukoovoj interpretaciji subjektivnost postaje nosiocem jednog režima istine koji samu subjektivnost izvlači iz njene sekundarne uloge, epistemološki naizgled manje vredne, iz uloge epifenomena u odnosu na objektivno biće čoveka i sveta. Ovu funkciju subjektivnosti, kao nosioca značajnih aspekata istinitog i realnog, Fuko smatra autonomnom poput funkcija sazajnog subjekta, subjekta objektivnog znanja.

### 2. POJAM SOPSTVA I MODEL KONVERZIJE U FILOZOFSKIM PRAKSAMA RIMSKIH FILOZOFA

Kroz pojmove logoi-a (diskursa istine) i parrhesia-e (forme odnosa subjekta prema istini) kao i poređenje sa drugim režimima istine, koje Fuko naglašava i diferencira, dolazimo

---

<sup>2</sup> „Hermeneutika subjekta“, Novi Sad, 2003.

do koncepta odnosa subjekta prema samom sebi, odnosno uspostavljanja subjekta samim sobom. Filozofski diskurs svojim insistiranjem na odnosu subjekta prema samome sebi kroz odnos prema istini značajno se razlikuje od praksi duhovnosti kao i praksi modernih terapijskih<sup>3</sup> modaliteta. Insistiranje na ovoj razlici će biti jedna od hipoteza ovoga rada, tj. na specifičnosti filozofskog diskursa unutar praksi kultivacije sopstva i filozofske a s k e t i k e.

### 3. FUKOOV KONCEPT MOĆI – DISKURS KAO MESTO VOLJE ZA MOĆ

Za Fukoa „volja za moć“ je dvosmeran interaktivan odnos. Zasniva se na borbi, ratu, sukobu, otporu koji se ostvaruje u istorijskim i egzistencijalnim odnosima a ne samo kroz bezimene, nagonske i biološke sile koje vode neke sopstvene nesvesne ratove. Fukoov rad nameće tezu da je moć, destruktivna ili kreativna, uslov egzistencijalnih odnosa i nije izraz neke zle ili dobre prirode. Analizom diskursa pojedinih praksi Fuko ukazuje na mesta moći. Za njega je „konflikt“ izraz neke moći nad telom i psihom, pravne ili disciplinarne, inkorporirane u telesne izraze i govor pojedinca. Mnogobrojne likalne, kapilarne, mreže moći određuju život pojedinca i njegovu „volju za moć“.

### 4. MODEL UNUTRAŠNJEG KONFLIKTA U PSIHOANALITIČKOM DISKURSU

Nema neuroza bez unutarpsihičkog konflikta smatraće Frojd pozivajući se na svoju praksu, dok će Fuko pomeriti plan istraživanja na odnos iskazne funkcije i volje za moć. Konflitni čvor nagonskih sila i ego-odbrana, svesnog i nesvesnog aspekta psihe uzrok je stvaranja „patološkog jezgra“ na čijoj transformaciji psihoanaliza zasniva svoj istraživački i terapijski legitimitet. Moderne teorije konflikta<sup>4</sup> će slediti ovaj Frojdov uvid.

### 5. FILOZOFIJA KAO TERAPIJA – ULOGA FILOZOFSKOG DISKURSA U TERAPEUTSKOM PROCESU SAMOKONSTITUCIJE SOPSTVA KAO SUBJEKTA.

Postavićemo tezu o uticaju koncepta filozofije na različito razumevanje subjekta i subjektivnosti. Naglasićemo značaj razlike u razumevanju pomenutih tema rada zavisno

---

<sup>3</sup> Značenje izraza *therapeuein*, odnosno glagola *therapeuen* je višestruko ali se filozofska i psihoanalitička značenja razlikuju. I ako se izjednačava sa pojmom „staranja o sebi“, *cura sui*, u antici i helenizmu, izraz *therapeuein* je poiman u filozofiji kroz povlašćen odnos subjekta prema istini (brinuti o ozdravljenju prema istini, onim šta si samim sobom a ne samo onim šta ti je dato u konkretnoj situaciji ili sudbinom)

<sup>4</sup> Charles Brenner, „The Mind in Conflict“, Intl. Universities Press Inc., 1982., „The Mind as Conflict and Compromise Formation“, Journal of Clinical Psychoanalysis, 3:473-488, „Psychoanalytic technique and psychic conflict“, Intl. University and Press, 1976., Kurt Lewin, „A Dynamic Theory of Personality“, McGraw-Hill 1935., Sandler J. „Psychological Conflict and the Structural Model“, Intl. Journal of Psychoanalysis, 55, 1974. Adolf Grunbaum: The foundations of psychoanalysis: a philosophical critique, Un. of California Press.

od toga da li se radi o filozofiji kao pogledu na svet, o filozofiji u praksama duhovnosti ili religioznosti, ili filozofiji kao nauci.

## 6. PROBLEM METODE ISTRAŽIVANJA SOPSTVA

Imajući u vidu da su pre Fukoa kao metodološkim okvirom za istraživanje subjektivnosti dominirale fenomenologija i hermeneutika usmerićemo se na Fukoov pojam „problematizacije“ fenomena koji nas suočava sa fukoovskim načinom postavljanja pitanja o nekom fenomenu, odnosno izbegavanju da se neka pitanja postave, kao što je to i Fukoovo pitanje: koji problem ima onaj ko govori istinu? Za to će nam poslužiti razlika između dva načina odnosa subjekta i istine:

- a) Modeli samoiskušavanja sopstva
- b) Modeli znanja i samosaznanja sopstva

## ODABRANA LITERATURA

1. Barker Ph., Michel Foucault : Subversions of the subject, New York, 1993.
2. Bernauer J., Rasmussen D., The Final Foucault, Cambridge, 1988.
3. Cook D., The Subject Finds a Voice: Foucaults Turn Toward Subjectivity New York, 1992.
4. Delez Ž, Gatari F., Anti-Edip, Sremski Karlovci, 1990.
5. Delez Ž., Fuko, Novi Sad, 1989.
6. Derrida J., “Cogito i istorija ludila”, Dijalog, 1-2 / 1987.
7. Dews P., “The Return to The Subject in Late Foucault”, Radical Philosophy, 51/1989.
8. Dreyfus H. L., Rabinow P., Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics, Chicago, 1983.
9. Edvard F., Michel Foucault et l’ histoire du sujet en occident, Paris, 1995.
10. Foucault M., Fearless Speech – Discourse and the Truth: the Problematization of Parrhesia, 2001,
11. Frank M., Kazivo i nekazivo – Studije o njemačko-francuskoj hermeneutici i teoriji teksta, Zagreb, 1994.
12. Frojd S., Odabrana dela 1-8, Novi Sad, 1981.
13. Fuko M., Istorija seksualnosti 1 – Volja za znanjem, Beograd, 1982.
14. Fuko M., Rađanje biopolitike, Novi Sad, 2005.

15. Fuko M., "Niče, genealogija, istorija", *Theoria*, 1/1995.
16. Fuko M., "Nietzsche, Freud, Marx" u *Filozofsko čitanje Frojda*, Beograd, 1988.
17. Fuko M., *Abnormalni*, Novi Sad, 2002.
18. Fuko M., *Arheologija znanja*, Beograd, 1998.
19. Fuko M., *Hermeneutika subjekta*, Novi Sad, 2003.
20. Fuko M., *Istorija ludila u doba klasicizma*, Beograd, 1980.
21. Fuko M., *Istorija seksualnosti 2 – Korišćenje ljubavnih uživanja*, Beograd, 1988.
22. Fuko M., *Istorija seksualnosti 3 – Staranje o sebi*, Beograd, 1988.
23. Fuko M., *Nadzirati i kažnjavati*, Beograd, 1997.
24. Fuko M., *Predavanja*, Novi Sad, 1990
25. Fuko M., *Psihijatrijska moć*, Novi Sad, 2003.
26. Fuko M., *Reči i stvari*, Beograd, 1971.
27. Foucault Michel, *Znanje i moć*, Zagreb 1994
28. Gadamer H.G., *Istina i metoda*, Sarajevo 1978.
29. Gadamer H.G., *Neuere Philosophie I: Hegel, Husserl, Heidegger*, Tübingen 1987.
30. Govedarica Milanko: *Psihoanaliza u kritičkoj teoriji društva*, Zbornik *Kritička teorija društva*
31. Govedarica Milanko: *Filosofska analiza iracionalnosti: izmenjena stanja svesti i slabost volje*, Mali Nemo 2006
32. Govedarica Milanko, *Filozofija psihoanalize*, Beograd 2013.
33. Govedarica Milanko: *Ničeov model interpretacije filozofske tradicije*, *Teorija* 2008
34. Govedarica Milanko: *Realism and Anti-realism in the philosophy of Psychiatry*, *Teorija* 2, 2012
35. Gane M.(ed.), *Towards a Critique of Foucault*, London, 1986.
36. Gutting G. (ed.), *The Cambridge Companion to Foucault*, Cambridge University Press, 1994.
37. Habermas J., *Filozofski diskurs moderne*, Zagreb, 1988.
38. Hadot P., "Reflexions su la notion de 'culture de soi'" u *Michel Foucault philosophe*, Paris, 1989.
39. Hajdeger M., *Fenomenologija religioznog života*, Zagreb 2004.
40. Hajdeger M., *Uvod u metafiziku*, Beograd 1976.
41. Hajdeger M., *Temeljni problemi fenomenologije*, Zagreb 2006.
42. Hegel G. V. F., *Fenomenologija duha*, Beograd 1974.
43. Hegel G. V. F., *Filozofija povjesti*. Zagreb 1966
44. Heidegger M., *Bitak i vrijeme*, Zagreb, 1985.
45. Heidegger M., *Prolegomena za povjest pojma vremena*, Zagreb, 2000.
46. Hill K., "Foucault's Critique of Heidegger", *Philosophy Today*, 1990.
47. Huserl E., *Kriza evropskih nauka*, G. Milanovac, 1991.

48. Huserl E., Predavanja o fenomenologiji unutrašnje vremenske svijesti, Novi Sad, 2004.
49. Jambet Ch., "Constitution du sujet et pratique spirituelle" u Michel Foucault philosophe, Paris, 1989.
50. Jaspers K., Opšta psihopatologija, Beograd, 1978.
51. Kozomara M., Govor i subjektivnost, Beograd, 1998.
52. Kozomara M., Subjektivnost i moć, Beograd, 2001.
53. Lacan J., Četiri pojma psihoanalize, Zagreb, 1987.
54. Lakan Ž., Spisi, Beograd, 1988.
55. Milchman A., Rosenberg A., Foucault and Heidegger: Critical Encounter, University of Minnesota Press, 2003.
56. Miller J.-A., "Michel Foucault et la psychanalyse" u Michel Foucault Philosophe, Paris, 1989.
57. Niče F., Genealogija morala, SKZ, Beograd, 1994.
58. Niče F., Vesela nauka, Beograd, 1984.
59. Rabinow P. (ed.), Essential Works of Foucault, 1954-1984, New York, 1997.
60. Rajchman J., Erotique de la verite. Foucault, Lacan et la question de l'éthique, Paris, 1994.
61. Ricoeur P., "Frojd i pitanje subjekta", Književnost, 3/1983.
62. Ricoeur P., Hermeneutics and Human Sciences, Cambridge University Press, 1989.
63. Savić O. (ur.), Filozofsko čitanje Frojda, Beograd, 1988.
64. Smart Barry, Michel Foucault: Critical Assessments, Routledge, 1994.
65. Wollheim R., Hopkins J. (eds.), Philosophical essays on Freud, Cambridge University Press, 1982.

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU

FILOZOFSKOG FAKULTETA U BEOGRADU

REFERAT O KVALIFIKOVANOSTI KANDIDATKINJE **MR NADE BLAGOJEVIĆ** I PODOBNOSTI PREDLOŽENE  
TEME ZA DOKTORSKU DISERTACIJU POD NASLOVOM **FUKOOVA HERMENEUTIKA SUBJEKTA**

1. Osnovni podaci o kandidatkinji

Mr Nada Blagojević rođena je 15. 06. 1948. u Beogradu. Diplomirala je na Grupi za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, radom na temu „Hegelov pojam apsoluta“ (ocena: deset). Magistrirala je na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, radom na temu „Doprinos Hansa Georga Gadamera savremenoj političkoj misli“. Radila je dve decenije kao profesor filozofije u Zemunskoj gimnaziji, a potom je više godina bila saradnik RTS-a za filozofske i psihološke teme. Završila je nekoliko psihoterapeutskih edukacija, poput racionalno emotivne bihevioralne terapije Alberta Elisa i jungovske psihoterapije. Poslednjih godina, posebnu novinarsku i istraživačku pažnju posvetila je razvoju tzv. filozofske psihoterapije.

Iako je magistarski rad branila na Fakultetu političkih nauka, njegova tematika je filozofskog karaktera, jer se tiče Gadamerove filozofske hermeneutike. Pošto i u predloženoj temi doktorske disertacije hermeneutika zauzima centralno mesto, smatramo da je kandidatkinja dovoljno kvalifikovana da pristupi razmatranju izabranog problema.

2. Predmet i cilj disertacije

Predmet rada tiče se razmatranja relevantnih ideja iz pozne faze filozofskog opusa Mišela Fukoa, u kojoj je ovaj francuski autor značajnu pažnju posvetio pitanju praksi subjektivacije. U tom smislu, tema disertacije podrazumeva preispitivanje dometa i granica Fukoovog razumevanja porekla subjektivnosti. Pored ciklusa predavanja koji je Fuko držao na „Kolež de Fransı“ 1981-82., publikovanog pod naslovom „Hermeneutika subjekta“, u fokusu kandidatkinje pažnje će biti i njegova dela „Staranje o sebi“ i „Korišćenje ljubavnih uživanja“. Pri tome, ona namerava da rasvetli složen odnos između učenja francuskog filozofa i psihoanalitičke teorije, kao i da izvuče konsekvence iz Fukoove reaktualizacije stoičke ideje o filozofiji kao terapiji.

Za svoj osnovni cilj, mr Blagojević odredila je ispitivanje koherentnosti Fukoovih teza o subjektivnosti i moći, odnosno, ispitivanje plauzibilnosti njegovog shvatanja o tome da mehanizmi moći presudno utiču na proizvodnju diskursa o sopstvu. Pored toga, ona pominje i druge ciljeve, kao što je definisanje odnosa između hermeneutičke i arheološke i genealoške metode u Fukoovoj filozofiji. Iako je tema postavljena prilično široko, smatramo da kandidatkinjin entuzijazam treba nagraditi pružanjem šanse da se tokom pisanja rada izvrši odgovarajuće sužavanje.

### 3. Opis sadržaja disertacije

U sinopsisu svog budućeg rada, kandidatkinja navodi šest osnovnih poglavlja: I Transformacije sopstva u subjekat, II Pojam sopstva i model konverzije u filozofskim praksama rimskih filozofa, III Fukoov koncept moći – diskurs kao mesto volje za moć, IV Model unutrašnjeg konflikta u psihoanalitičkom diskursu, V Filozofija kao terapija – uloga filozofskog diskursa u terapijskom procesu samokonstitucije sopstva kao subjekta i VI Problem metode istraživanja sopstva.

Prvo poglavlje je uvodnog karaktera, što znači da će se u njemu eksplicirati najširi kontekst Fukoovog bavljenja problemom subjekta, načinima nastajanja subjektivnosti kao nosioca diskursa istine, kao nečeg višeg od sopstva. U drugom poglavlju, mr Blagojević namerava da se pozabavi Fukoovom interpretacijom helenističkih filozofskih i terapijskih praksi kultivacije sopstva, stavljajući poseban akcenat na specifičnost filozofskog diskursa i konstitutivnu ulogu filozofske asketike. Predmet analize u trećem poglavlju će biti Fukoovo shvatanje moći kao interaktivnog i konfliktnog odnosa sa drugima, kroz koji se oblikuje subjektivnost. Takvo shvatanje francuskog filozofa, kandidatkinja namerava da u četvrtom poglavlju uporedi sa Frojdovom teorijom o intrapsihičkom konfliktu između nagonskih sila i ego-instance. U petom poglavlju, mr Blagojević namerava da dovede u vezu Fukoovu reaktualizaciju stoičke ideje o filozofiji kao terapiji sa savremenim pokušajima praktikovanja filozofske terapije, filozofskog saniranja oštećene subjektivnosti. Šesto poglavlje je zaključnog karaktera, pri čemu će kandidatkinja nastojati da iz prethodnih razmatranja izvuče odgovarajuće metodološke pouke za buduća istraživanja subjektivnosti.

Ovakva predložena struktura disertacije sa sobom nosi opasnost od rasplinjavanja i nekoherentnih digresija. Ipak, smatramo da je kandidatkinjina osnovna ideja-vodilja dovoljno jasna i prepoznatljiva u svim glavnim delovima njenog budućeg rada.

### 4. Osnovne hipoteze

U svojoj prijavi teme doktorske disertacije, kandidatkinja ističe pet hipoteza: (1)Fukoovo shvatanje o poreklu subjekta iz helenističkih praksi sopstva unosi diskontinuitet u odnosu na moderne teorije subjektivnosti; (2)Fukoova hermeneutika subjekta implicira uslovljenost samorazumevanja diskursom istine i moći; (3)Fukoove ideje o različitim vidovima moći – političkoj, filozofskoj ili terapijskoj – često dolaze u koliziju; (4)Fukoovo neslaganje sa psihoanalizom nema antipsihoanalitički i antipsihijatrijski karakter i (5)helenistički koncept filozofije kao terapije, koji Fuko reaktualizuje, nije primenljiv u našem vremenu.

## 5. Metode istraživanja

Tekstualna i pojmovna analiza, hermeneutička metoda, dekonstrukcija.

## 6. Očekivani rezultati i naučni doprinos

Očekujemo da će istraživanje u okviru ove disertacije rezultirati ne samo imanentnom kritikom Fukoove teorije subjektivnosti, nego i rasvetljavanjem njenog odnosa prema psihoanalizi. Završena disertacija o ovoj temi može pružiti značajan doprinos kako u domenu istorije savremene filozofije, tako i u oblasti filozofske antropologije.

## 7. Zaključak

Mr Nada Blagojević ispunjava formalne uslove za pristupanje izradi doktorske disertacije. Predložena tema je filozofski značajna i njena obrada može podstaći dalji razvoj odgovarajućih naučnih disciplina u našoj sredini. Kandidatkinjina osnovna ideja-vodilja je prepoznatljiva u svim glavnim segmentima njenog nacrtu rada. Stoga, predlažemo da se **mr Nadi Blagojević** odobri izrada doktorske disertacije na temu **Fukoova hermeneutika subjekta**.

Beograd, 1. novembar 2013.

Komisija:

Prof. dr Milanko Govedarica, mentor

Doc. dr Irina Deretić

Dr Mladen Kozomara, docent na Fakultetu likovnih umjetnosti Cetinje